

PILIE TINĖS VISUOMENĖS INSTITUTAS

2013 m. vasario 4 d.

LIETUVOS MOKSLEIVAI PILIE TINĖS GALIOS TURI DAUGIAU NEI VISA VISUOMENĖ

Pilietinės visuomenės institutas po dviejų metų pertraukos atliko Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso 2012 metais tyrimą. Jo ypatybė – šalia visos Lietuvos visuomenės papildomai tirta Lietuvos moksleivių pilietinė galia (2008 m. ir 2009 m. panašiai detalčiau žvelgta į mokytojų, 2010 m. – į jaunimo pilietinę galią). Tyrimo duomenys ne tik leidžia detalčiau įvertinti ir su visa visuomene palyginti Lietuvos moksleivių pilietiškumą, bet ir atskleidžia jų požiūrį į pilietinį ugdymą mokykloje.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad Lietuvos visuomenės pilietinė galia per pastaruosius porą metų neaugo ir toliau išlieka pakankamai menka. Apskaičiuota 2012 m. pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 35 (iš 100 galimų). 2010 m. ši reikšmė buvo 35,5.

Lietuvos moksleiviai pilietinės galios turi daugiau nei visi gyventojai (2012 m. moksleivių pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 47,6), ir tiek, kiek pilietinės galios turi Lietuvos mokytojai (2009 m. tirta Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 47,8).

Moksleiviai aktyviau dalyvauja pilietinėse veiklose

- Pilietinis aktyvumas 2012 m. visuomenėje neaugo. Pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė 2012 m. - 38,4. Tačiau žvelgiant nuo 2007 metų galime stebėti nors ir ne itin žymią, tačiau nuoseklią Lietuvos gyventojų pilietinio aktyvumo augimo tendenciją.
- Kaip ir ankstesniais metais, aktyviausiai Lietuvos gyventojai dalyvauja aplinkos tvarkymo talkose bei aukoja labdarai – šiomis veiklomis per paskutiniuosius metus teigia užsiėmęs kas antras respondentas. Aktyviau dalyvaujama ir vietos bendruomenių veikloje – į ją įsitraukia 4 iš 10 apklaustųjų.
- 2012 m. pilietinio aktyvumo aspektu išsiskyrė tuo, jog buvo aktyviau kreipiamasi į valstybės institucijas – tiek pranešant apie įstatymų pažeidimus, tiek kreipiantis viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu (tiesa, apskritai imant į šias veiklas įsitraukė palyginus nedaug žmonių – atitinkamai 17 proc. ir 5 proc.). Šiek tiek daugiau žmonių, tęsiant nuo 2008 m. nekintančią tendenciją, dalyvavo ir aplinkos tvarkymo talkose.

- Didesniu pilietiniu aktyvumu išsiskyrė patys jauniausieji – moksleiviai ir studentai. Tiesa, būtent jauniausieji šalies gyventojai vertinami kaip mažiausiai pilietiškai aktyvūs: dešimties balų skalėje 60-mečių bei vyresnių ir 30-59 m. gyventojų pilietinis aktyvumas vertinamas vidutiniškai 6 balais, jaunimui (15-29 m. amžiaus grupė) skiriama tik 5 balai. Taigi visuomenėje paplitusi nuostata prieštarauja realioms sociodemografinėms pilietinio aktyvumo tendencijoms. Net ir pats jaunimas, vertindamas savo amžiaus grupės pilietinį aktyvumą, nors ir vertino jį santykinai aukščiau nei kitos amžiaus grupės, balų skyrė mažiau nei vertindamas kitų amžiaus grupių pilietinį aktyvumą.
- Apskaičiuoto 2012 m. moksleivių pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė, 53,6, yra kur kas didesnė nei visos visuomenės - 38,4. Vis dėlto, lyginant šį indeksą su mokytojų pilietinio aktyvumo indeksu, apskaičiuotu 2009 m., matyti, jog mokytojų aktyvumas (indekso vidutinė reikšmė 70,0) antra tiek lenkia visuomenės pilietinio aktyvumo vidurkį.
- Moksleiviai visose vardintose veiklose be išimčių dalyvauja kur kas aktyviau. Patys didžiausi skirtumai – daug aktyvesnis įsitraukimas į aplinkos tvarkymo veiklas bei vietos bendruomenės veiklą (atitinkamai 21 proc. ir 20 proc. skirtumai). Ženkliai daugiau moksleivių dalyvauja ir visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje ar neatlygintinai – visuomeninėse ar pilietinėse kampanijose, taip pat daugiau jų dalyvavo religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje, pilietinę poziciją aktyviau reiškė interneto erdvėje.

Moksleiviai turi daugiau pilietinio potencialo

- 2012 m. potencialaus visuomenės pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė 2012 m. – 34,3. Nuo 2010 m. ji reikšmingai nepakito, tačiau nuo 2007 m. stebime pamažu mažtanti Lietuvos gyventojų nusiteikimą patiems spręsti savame krašte iškylančias problemas.
- Kokių nors veiksmų iškilus rimtai politinei, ekonominei ar kokiai nors vietinės reikšmės problemai imtųsi atitinkamai keturi, penki ar septyni gyventojai iš dešimties. Veiksmus inicijuotų – atitinkamai tik vienas iš dvidešimties, vienas ar du iš dešimties.
- Visai šaliai iškilus rimtai politinei, ekonominei ar kokia nors vietinės reikšmės problemai, moksleiviai yra ta visuomenė grupė, kuri yra labiausiai nusiteikusi imtis konkrečių veiksmų: tarp moksleivių ne tik kiek mažiau nusiteikusiųjų likti nuošalyje ar neapsisprendusiųjų kaip elgtis - tarp jų žymiai didesnė dalis nei visoje visuomenėje yra tų, kurie patys imtųsi organizuoti veiksmus problemoms spręsti (galimai iškylančios vietinės problemos atveju tokių moksleivių būtų net 53 proc., 33 proc. ekonominės ir 15 proc. politinės problemos atveju). Šis nusiteikimo skirtumas imtis veiklos tarp moksleivių ir visos visuomenės atitinkamai siekia 30 proc. vietinės, 21 proc. ekonominės ir 9 proc. politinės problemos atveju.
- Moksleivių pilietinio aktyvumo potencialas labai stipriai susijęs su tuo, kiek tikri jie yra dėl savo artimiausios socialinės aplinkos – tėvų, mokytojų, bendraklasių ir kitų moksleivių, žmonių už mokyklos ribų palaikymo. Galima pastebėti, jog iš šių keturių veiksmių, labiausiai

potencialus pilietinis aktyvumas susijęs su įsitikinimu, jog veiklas palaikys žmonės už mokyklos ribų: kuo labiau tuo tikima, tuo didesnis ir potencialus pilietinis aktyvumas

Moksleiviai daugiau tiki piliečių galia paveikti sprendimus valstybėje

- Visuomenės pilietinės įtakos indeksas 2012 m. įgyja vidutinę reikšmę 45,0. Reikšmingo pokyčio per paskutiniuosius dvejus metus pilietinės įtakos suvokime stebėti negalime.
- Didžiausią turimą įtaką sprendimų, darančių įtaką visai visuomenei ar atskiroms jos grupėms, priėmimui gyventojai išvelgia valdžios institucijose: Prezidento ir Seimo narių įtaka vertinama vidutiniškai 9, valdininkų - 8 iš 10 balų. Daug galios priskiriama ir savivaldos institucijoms, verslininkams, žiniasklaidai (7 balai iš 10), šiek tiek – visuomeninėms organizacijoms, bendruomenėms (5 balai iš 10). Tuo tarpu mažiausiai įtakos sprendimų priėmimui, Lietuvos gyventojų nuomone, turi jie patys asmeniškai ir paprasti žmonės apskritai (3 balai iš 10).
- Dauguma gyventojų savo asmeninius gebėjimus suprasti šalies politinį gyvenimą bei kompetentingai veikti jame vertina gana santūriai: tik 31 proc. mano turintys gerą supratimą apie šalies svarbiausias problemas, 22 proc. palankiai vertina savo asmenines kompetencijas, reikalingas politiniame gyvenime, 16 proc. mano, kad politines pareigas valstybėje galėtų atlikti bent jau ne blogiau nei dauguma kitų, ir tik 13 proc. mano, jog apie politiką ir valdymą išmano geriau nei dauguma kitų. Galima pastebėti, jog kuo aukščiau vertinama savo politinė kompetencija, tuo labiau tikima ir savo, paprastų žmonių bei visuomenės organizacijų turima pilietine įtaka.
- Palyginę su visos visuomenės pateiktais vertinimais, matome, jog moksleiviai daug pozityviau nei visa visuomenė vertina savo pačių, paprastų žmonių bei visuomeninių organizacijų ir bendruomenių turimą įtaką priimant visai visuomenei ar atskiroms jos grupėms svarbius sprendimus (vertina atitinkamai 4, 4 ir 6 balais iš 10). Kartu moksleiviai šiek tiek mažiau nei visa visuomenė vertina Seimo narių ir valdininkų, verslininkų, Prezidento, savivaldybių tarybų bei žiniasklaidos atstovų turimą įtaką sprendimų priėmimui. Atitinkamai ir moksleivių pilietinės įtakos suvokimo indeksas žymi atotrūkį nuo visos visuomenės: Lietuvos moksleivių pilietinės įtakos suvokimo indekso vidutinė reikšmė – 64,8, visos visuomenės – 45,0.

Socialinė aplinka pilietiniam veiksmui ir toliau išlieka nepalanki

- Pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinė reikšmė 2012 metais – 22,2. per pastaruosius porą metų su dalyvavimu pilietinėse veiklose susijusių rizikų vertinimas visuomenėje nekinta.
- Socialinė aplinka pilietinei veiklai Lietuvoje išlieka labai nepalanki: kiekviena iš vardintų rizikų (dėl įsitraukimo į pilietines veiklas – prarasti darbą, būti viešai užsipuolamam, šmeižiamam, laikomam keistuoliu, įtarinėjamam, jog veikia dėl savanaudiškų paskatų ir net sulaukti grąsinimų susidoroti) atrodo neįtikima (mažai ir visiškai netikėtina) tik trims-keturiems iš dešimties gyventojų. Net 37 proc. respondentų nepaneigė nė vienos iš vardintų rizikų. Tuo tarpu visas penkias kaip „visiškai netikėtinas“ minėjo tik 3 proc. apklaustųjų.

- Apskaičiuotas Lietuvos moksleivių pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinė reikšmė 2012 m. – 23,0. Ji statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo visų gyventojų pilietinės veiklos rizikų vertinimo.

Domėjimasis viešaisiais reikalais – ne itin svarbus

- Bendras domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas (sudarytas iš domėjimosi politinėmis, verslo ir ekonomikos, kultūros, sporto ir gyvenamosios vietovės naujienomis) 2012 metais skalėje nuo 0 iki 100 igyja vidutinę reikšmę 41,0 ir per paskutiniuosius metus išlieka reikšmingai nepakitęs – 2010 m. šio indekso vidutinė reikšmė buvo 40,2. Taigi galime sakyti, jog Lietuvos gyventojai ir toliau gana vidutiniškai domisi viešaisiais reikalais.
- Moksleiviai, 2012 m. duomenimis, įvairių sričių naujienomis (politikos, verslo bei ekonomikos, kultūros, vietos reikalų, žymybių gyvenimo) domisi mažiau, tačiau intensyviau. Kalbant apie politines naujienas, tarp moksleivių daugiausia yra politika beveik nesidominčių (55 proc.). Labiau ir greičiau šia sritimi domisi tik 3 iš 10. Apie politiką moksleiviai tiek su tėvais, tiek su draugais ar mokytojais išvis nesišneka arba šnekasi retai (kasdien, beveik kasdien šia tema su įvairiomis grupėmis šnekasi tik 3-7 proc. apklaustų moksleivių, niekada – 14-24 proc.). Politika yra mažiausiai tinkama tema pokalbiui su draugais, dažniau apie tai pasišnekama su tėvais.

Visuomenės pilietinė galia neauga, santykinai daugiau pilietinės galios sutelkta šalies mokyklose

- 2012 m. pilietinės galios indekso vidurkis – 35,0. Lyginant su ankstesnių metų duomenimis, galime pastebėti, jog Lietuvos visuomenės pilietinė galia pastaraisiais metais praktiškai visiškai nekito: 2010 m. indekso reikšmė buvo 35,5, 2009 m. – 35,0. Tačiau žvelgiant į visų ankstesnių metų duomenis, galime matyti, jog ir įvykę nežymūs pokyčiai yra kelių per didesnę laiką tarpą ypač gerai išryškėjančių tendencijų dalis: nuo 2007 m. nuosekliai auga gyventojų įsitraukimas į pilietines veiklas (nuo 27,4 vidutinės indekso reikšmės 2007 m. iki 38,4 – 2012-aisiais), tačiau lygiai taip pat be pertrūkio mažėja potencialus aktyvumas (nuo 39,7 vidutinės indekso reikšmės 2007 m. iki 34,3 – 2012-aisiais). Laiko perspektyva taip pat atskleidžia augantį pilietinės įtakos vertinimą (galbūt būtent dažnesnės pilietinio dalyvavimo praktikos ir lemia pilietinės įtakos pajautimą), tačiau tuo pat metu net ir bėgant laikui realesnės nei 2007 m. laikomos rizikos, siejamos su pilietiniu aktyvumu.
- Apskaičiuota bendra Lietuvos moksleivių pilietinės galios indekso reikšmė 2012 metais yra 47,6. Ja remdamiesi, galime apibendrinti, jog Lietuvos moksleiviai turi daugiau pilietinės galios nei visi gyventojai (2012 m. visos visuomenės pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 35,0). Lietuvos moksleiviai yra ta grupė, kuri išsiskiria iš kitų aukštesniu pilietinės įtakos supratimu, kartu su mokytojais jie lenkia visą visuomenę pilietinio aktyvumo potencialu, tačiau, nors ir pralenkia visą visuomenę, bet mokytojams nusileidžia realiu pilietiniu aktyvumu. Pilietinio veikimo rizikų vertinimu bei domėjimusi viešaisiais reikalais moksleiviai

nesiskiria nuo visuomenės. Ir bent jau paskutiniu aspektu galėtų imti pavyzdį iš savo mokytojų. Imant kartu – mokyklose sutelkta daugiau pilietinės galios nei visoje visuomenėje.

Lietuvos pilietinės galios indeksą pagal mokslininkų dr. Ainės Ramonaitės, dr. Rūtos Žiliukaitės ir dr. Mindaugo Degučio parengtą metodiką Pilietinės visuomenės institutas tiria nuo 2007 metų. Toks tyrimas atliktas jau penktą kartą.

2012 metais reprezentatyvias Lietuvos gyventojų ir moksleivių apklausas atliko Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras "Vilmorus".

2012 m. Pilietinės galios indekso tyrimas atliktas įgyvendinant projektą „Kuriame Respubliką: visuomenės pilietinio veikimo kompetencijų ugdymas“ (projekto kodas VP1-2.2-ŠMM-10V-02-006), kuris yra remiamas Europos Socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis pagal Europos Komisijos Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą.

Pilietinės visuomenės institutas / Civil Society Institute, Didžioji g. 5, LT-01128 Vilnius, Lietuva
Tel. +370 5 2314678, faks. +370 5 2623157, civitas@civitas.lt, www.civitas.lt